

พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องการฆ่าตัวตาย

Buddhist Ethics and the concept of Suicidal behavior

ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การฆ่าตัวตายเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถพบได้ในทุกสังคมในโลกนี้ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และศาสนาทุกศาสนายืนยันว่า การฆ่าตัวตายเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรทำและผิดศีลธรรม โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา พระองค์ตรัสว่า “กิญฺโณ มนุสฺสสปปฏิลลาโภ การได้เกิดเป็นมนุษย์เป็นสิ่งยากยิ่ง” ฉะนั้นมนุษย์ควรรักษาชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระนิพพาน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการฆ่าตัวตายในทัศนะพุทธจริยศาสตร์พบว่า การฆ่าตัวตายเป็นผิดทุกกรณี แต่มีบางกรณีที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงตำหนิ ดังจะเห็นได้จากกรณีของพระฉันทะเถระ และพระโคธิกเถระ เนื่องจากทั้งสองกรณี พระเถระที่ฆ่าตัวตายนั้นได้บรรลุพระอรหันต์อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่ในกรณีอื่นๆ การฆ่าตัวตายเป็นผิดทุกกรณี เนื่องจากเป็นการฆ่าตัวตายด้วยความอยากบางประการ กล่าวคือ ประการหนึ่งที่เกิดในภพภูมิที่ดีกว่า หรือคิดว่า ชีวิตหลังความตายประเสริฐกว่าการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : พุทธจริยศาสตร์, การฆ่าตัวตาย

Abstract

The practice of suicide is a fact which can be found in all societies, past and present. The cause may have roots somewhere else. And the roots of suicidal behavior may be found in unethical and immoral behavior. However all religions of the world emphasis that “suicide is a misconduct and is immoral”. Especially, Buddhism, reveals that “Kiccho Manussapatilābho (it is too difficult to be born as human beings)”. Thus human being should save their lives, in order to improve themselves to reach supreme goal of Buddhism, i.e., nirvāṇa. According to Buddhist ethical principle, all cases of suicide are absolutely wrong. Except two case of suicide of Channa Thera and Godhika Thera. These two cases are the Lord Buddha was not complained because their mentality is covered by meditation and they got enlightenment after suicide. The suicide is morally wrong in case of a person who committed suicide because of desire. In other words, a person wants to leave this body with desire to be reborn in a better

life. He is not satisfied with this life. Since his attempt to commit suicide is based on desire, is morally wrong.

Key words: Buddhist Ethics, Suicide

๑. ความนำ: การฆ่าตัวตาย

การฆ่าตัวตาย (Suicide) ตรงกับภาษาละตินว่า *Suicidium* หมายถึง การกระทำที่ผู้กระทำมีจุดมุ่งหมายแรกคือตั้งใจและเจตนาที่จะพรากชีวิตของตนเอง^๑ อันเนื่องมาจากสาเหตุหลักคือ ปัญหาทางด้านสังคม ปัญหาทางจิตใจ และปัญหาทางการแพทย์ ในการศึกษาพฤติกรรมของการฆ่าตัวตายนั้น จะแบ่งปัญหาที่เกิดขึ้นออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกเป็นผู้ที่ทำร้ายตนเองแต่ไม่ถึงแก่ชีวิต (Par suicide) หรือที่เดิมเรียกว่า (Suicide attempt) และกลุ่มที่สองคือผู้ที่ทำร้ายตนเองและเสียชีวิต (suicide) หรือ (completed suicide)

ปัญหาการฆ่าตัวตายนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถพบได้ในทุกๆ สังคม มากาเร็ต ปาบสต์ บาตติน^๒ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในงานวิจัยของเธอเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า ในประเทศอเมริกันนั้น อย่างน้อย ๒๕,๐๐๐ คนฆ่าตัวตายในทุกๆ ปี และทั่วโลกจำนวนบุคคลที่ฆ่าตัวตายสำเร็จเกิน ๕๐๐,๐๐๐ คน ในขณะที่ องค์การอนามัยโลก (WHO)^๓ สรุปว่า ๔๕ ปีที่ผ่านมาอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้น ๖๐ % ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีคนเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ คน คิดเป็นสถิติคือ จะมีคนฆ่าตัวตาย ๑๖ คนจาก ๑๐๐,๐๐๐ คน หรือทุกๆ ๔๐ วินาทีจะมีคนฆ่าตัวตาย ๑ คน และอัตราการฆ่าตัวตายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี องค์การอนามัยโลกคาดว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ จะมีคนฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๕ แสนคน

จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ พฤติกรรมการฆ่าตัวตายเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ จวบจนปัจจุบัน เพราะแม้แต่บุคคลที่มีชื่อเสียงในอดีตหลายคนล้วนแต่จบชีวิตตนเองด้วยการฆ่าตัวตาย เช่น พระนางคลีโอพัตรา (Cleopatra VII Philopator, in Greek January ๖๙ BC – ๓๐ BC), มาร์คัส แอนโทนีอัส (Marcus Antonius ๘๓ - ๓๐ BC), ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, ๑๘๕๖-๑๙๓๙), วินเซนต์ วิลเลม แวน โก๊ะ (Vincent Willem van Gogh, ๓๐ March ๑๘๕๓ – ๒๙ July ๑๘๙๐), เออร์เนสต์ มิลเลอร์ เฮมมิงเวย์ (Ernest

^๑ “Suicide is an act whose primary aim is the intentional and deliberate taking of one’s own life” 1981, Vol.25, p. 857.

^๒ Margaret Pabst Battin. Ethical Issue in Suicide, 1982 p. 1.

^๓ http://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/suicideprevent/en/ [เข้าถึงข้อมูล ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑].

Miller Hemingway, July ๒๑, ๑๘๙๙ – July ๒, ๑๙๖๑), ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ แห่งพรรคนาซี (Adolf Hitler, ๒๐ April ๑๘๘๙ – ๓๐ April ๑๙๔๕) และดูเหมือนว่า พฤติกรรมการฆ่าตัวตายไม่หยุดนิ่งเพียงเท่านี้ แม้ในปัจจุบันนี้บุคคลที่มีชื่อเสียงก็ยังเลือกจบชีวิตด้วยการฆ่าตัวตาย เช่น ฮิเดโตะ มัทซึโมโตนักร้องวง เอ็กซ์ เจแปน (Hideto Matsumoto December ๑๓, ๑๙๖๔–May ๒, ๑๙๙๘) เป็นต้น นพ.ประเวศ วะสี อดีตรัฐมนตรีว่าการสาธารณสุข กล่าวว่า การจบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตาย เป็นความสูญเสียที่คนส่วนมากรู้สึกว่ามันน่าเกิดขึ้น และอาจสงสัยว่าเหตุใดคนเราจึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการฆ่าตัวตายนั้นเกิดขึ้นในผู้มีอายุน้อย หรือในผู้ที่ยังมีครอบครัวอยู่เบื้องหลัง การฆ่าตัวตายเกิดขึ้นคู่กับมนุษย์มาช้านาน

สำหรับประเทศไทย “การฆ่าตัวตาย” ปรากฏการณ์ที่ปรากฏอยู่เนืองๆ ในทุกสังคม ซึ่งสามารถทราบได้จาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนใกล้ชิด หรือการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในแง่มุมต่างๆ รวมทั้งวิธีที่ใช้ในการฆ่าตัวตายที่แตกต่างกันออกไป เช่น กรณีเกี่ยวกับความรัก หรือหึงหวง “รักคุณตายโหด นิ่งให้รถไฟขี้นรางเหล็กคาราวประชิดสาวโอเคะ”^๔ “ผัวหนุ่มหึงโหดยิงเมียสาวดับก่อนยิงตัวเองตายตาม”^๕ หรือกรณีที่เกิดจากความเครียดเนื่องจากโรคประจำตัว หรือเครียดจากสาเหตุอื่นๆ เช่น “อัยการสาวใหญ่ยิงตัวดับปริศนาขึ้นอดีตบ้านพัก เบื้องต้นเจ้าหน้าที่ตำรวจสันนิษฐานว่า ผู้ตายอาจเกิดความเครียดจากโรคประจำตัวที่เป็นอยู่ จึงตัดสินใจยิงตัวตาย”^๖ “หนุ่มเครียดใช้โซ่ผูกคอตายกับต้นไม้ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่บีบคั้น” และการฆ่าตัวตายในกรณีอื่นๆ ที่ยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริง เช่น “หนุ่มใหญ่ฆ่าตัวพิสดาร ขับเก๋งพุ่งลงเจ้าพระยา ประกาศก้อง”ไม่ต้องช่วย”^๗ เป็นต้น

จากการศึกษาตัวอย่างกรณีการฆ่าตัวตายดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ทราบว่า พฤติกรรมการฆ่าตัวตายนั้นได้เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ถึงแม้ว่าบางปีอัตราการฆ่าตัวจะลดลงไปบ้างก็ตาม ดังจะเห็นได้จากตารางสถิตินี้ต่อไปนี้

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร	จำนวนการฆ่าตัวตายสำเร็จ (คน)			อัตราต่อแสนคน
		ยอดรวม	ชาย	หญิง	
๒๕๔๑	๖๑,๔๖๖,๑๘๗	๔,๘๕๙	๓,๗๖๗	๑,๐๙๒	๗.๙
๒๕๔๒	๖๑,๖๖๑,๗๐๑	๕,๒๑๙	๔,๐๒๔	๑,๑๙๕	๘.๕
๒๕๔๓	๖๑,๘๗๘,๗๔๖	๕,๐๖๖	๓,๙๔๔	๑,๑๒๒	๘.๒

^๔ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับที่ ๑๘๕๔๐ วันเสาร์ที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๑.

^๕ จากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันอังคารที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๑.

^๖ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันพุธที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๑.

^๗ หนังสือพิมพ์ข่าวสด วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๑. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๖๔๔๙.

๒๕๔๔	๖๒,๓๐๘,๘๘๗	๔,๗๘๙	๓,๖๕๔	๑,๑๓๕	๗.๗
๒๕๔๕	๖๒,๗๙๙,๘๗๒	๔,๖๙๖	๓,๕๖๓	๑,๑๓๓	๗.๕
๒๕๔๖	๖๒,๙๓๙,๘๑๓	๔,๔๘๖	-	-	๗.๑
๒๕๔๗	๖๑,๙๗๓,๖๒๑	๔,๒๙๖	๓,๒๕๓	๑,๐๔๓	๖.๙
๒๕๔๘	๖๒,๑๙๕,๘๓๘	๓,๙๔๑	๓,๐๓๓	๙๐๘	๖.๓๔
๒๕๔๙	๖๒,๖๒๙,๒๐๓	๓,๖๑๒	๒,๘๕๖	๗๕๖	๕.๗๗
๒๕๕๐	๖๓,๐๘๓,๗๓๙	๓,๔๕๘	๒,๗๐๓	๗๕๕	๕.๔๘

ที่มา: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, <http://www.dmh.go.th/plan/suicide/>

จากอัตราการฆ่าตัวตายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เพศชายมีอัตราการฆ่าตัวตายมากกว่าเพศหญิงถึง ๓ เท่า และเมื่อพิจารณาถึงวิธีที่ใช้ในการฆ่าตัวตาย ก็พบสถิติที่น่าสนใจ ดังนี้คือ

เพศ	๒๕๓๕ (ร้อยละ)	๒๕๓๖ (ร้อยละ)	๒๕๓๗ (ร้อยละ) *	๒๕๓๘ (ร้อยละ)	๒๕๓๙ (ร้อยละ)
ชาย	แขวนคอ (๔๖.๐)	แขวนคอ (๔๒.๓)	ยา (๒๕.๒)	แขวนคอ (๔๒.๒)	แขวนคอ (๔๖.๖)
	ยา (๑๔.๙)	สารเคมี (๑๔.๑)	สารเคมี (๑๙.๒)	ยา (๑๘.๘)	สารเคมี (๒๒.๖)
	สารเคมี (๑๒.๐)	ยา (๑๒.๕)	ปืน (๘.๔)	ปืน (๕.๑)	ปืน (๖.๒)
	ปืน (๖.๔)	ปืน (๕.๖)	จมน้ำ (๐.๔)	สารเคมี (๓.๘)	
หญิง	แขวนคอ (๓๔.๓)	แขวนคอ (๓๓.๐)	สารเคมี (๓๓.๑)	ยา (๓๓.๙)	สารเคมี (๓๙.๕)
	สารเคมี (๒๖.๒)	สารเคมี (๒๒.๔)	ยา (๒๙.๕)	แขวนคอ (๓๐.๕)	แขวนคอ (๓๖.๔)
	ยา (๒๐.๗)	ยา (๑๙.๑)	ปืน (๓.๑)	สารเคมี (๖.๗)	ปืน (๒.๒)
	ปืน (๑.๕)	ปืน (๒.๔)	จมน้ำ (๐.๓)	ปืน (๒.๖)	

ที่มา: ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข

จากตัวอย่างของวิธีการฆ่าตัวตายเหล่านั้น แต่เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว เราสามารถที่จำแนกออกเป็น ๒ กลุ่มหลัก ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ การฆ่าตัวตายด้วยวิธีการที่รุนแรง และการฆ่าตัวตายด้วยวิธีการที่ไม่รุนแรง

๑) การฆ่าตัวตายด้วยวิธีการที่รุนแรง (Lethal method) ซึ่งได้แก่ การยิงตัวตาย การผูกคอตาย กระโดดตึกตาย กระโดดน้ำตาย และเผาตัวตาย เป็นต้น กรณีศึกษาในเรื่องนี้ก็คือ พิธีฮินดูสตัตี (Hindu Sati) อันเป็นการฆ่าตัวตายตามสามีโดยการกระโดดเข้าไปในกองเพลิงที่เผาศพสามีของสตรีอินเดียโบราณ การเผาตัวตายของพระภิกษุในประเทศเวียดนาม และการทำฮาราคีรีของทหารประเทศญี่ปุ่นที่แพ้สงคราม เป็นต้น จะอย่างไรก็ตาม วิธีการฆ่าตัวตายที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็คือ

การฆ่าตัวตายด้วยวิธีการผูกคอตาย เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีที่สะดวก ทำได้ง่าย และทำให้ผู้ที่ฆ่าตัวตายถึงแก่ชีวิตได้เร็วที่สุด

๒) การฆ่าตัวตายด้วยวิธีการที่ไม่รุนแรง (Non-lethal method) ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นการกินยาพิษ การกินยาเกินขนาด กินยานอนหลับ ซึ่งในกลุ่มผู้ใช้ยาเกินขนาดนี้มักจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งยาที่นิยมกินกันมากที่สุดก็คือ ยาแอสไพริน พาราเซตามอล เมื่อรับประทานไปแล้วจะทำให้เกิดการทำลายตับและตายลงในที่สุด จากสถิติเกี่ยวกับวิธีการฆ่าตัวตายด้วยการกินฆ่าตัวตายนี้ เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มบุคคลที่ฆ่าตัวตายรองลงมาจากการผูกคอตาย

จากตัวอย่างของสถิติการฆ่าตัวตายข้างต้น นั้น ทำให้เกิดคำถามตามมาอย่างมากมายว่า อะไรคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้บางคนต้องเลือกที่จะตัดสินใจกระทำการเช่นนั้น และการตัดสินใจฆ่าตัวตายของเขานั้น ได้ส่งผลกระทบในด้านใดบ้างแก่สังคม และครอบครัวของเขาเอง

ในประเด็นดังกล่าว นักจริยศาสตร์ได้พยายามที่จะแสวงหาคำตอบกันตามทรรศนะของตนจนแตกออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งพอจะแบ่งได้ดังนี้คือ ๑) กลุ่มที่เห็นว่า การฆ่าตัวตายผิดทุกกรณี เช่น โซเครตีส (Socrates) เซนต์ออกัสติน (St. Augustine) เซนต์โทมัส อะไควนัส (St. Thomas Aquinas) จอห์น ล็อก (John Lock) และเอมมานูเอล คานท์ (Emanuel Kant) เป็นต้น ๒) กลุ่มที่เห็นว่าการฆ่าตัวตายถูกทุกกรณี เช่น นักจริยศาสตร์ลัทธิอีพิคิวเรียน (Epicureanism) ลัทธิสโตอิก (Stoicism) และ เดวิด ฮูม (David Hume) เป็นต้น และ ๓) กลุ่มที่เห็นว่า การฆ่าตัวตายบางกรณีสามารถทำได้ เช่น เพลโต (Plato) อัลัน โดนาแกน (Alan Donagan) และโทมัส อี ฮิล (Thomas E. Hill) เป็นต้น

สำหรับปัญหาการฆ่าตัวตายในทรรศนะของศาสนาต่างๆนั้น ส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มแรก เพราะทุกศาสนาล้วนแต่ไม่เห็นด้วยในกรณีการฆ่าตัวตายของสาวก หรือศาสนิกของตน เช่น ศาสนาคริสต์ สอนว่า การฆ่าตัวตายนั่นเป็นการขัดต่อพระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า เพราะชีวิตมนุษย์นั้นถูกสร้างจากฉายาของพระเจ้า ใครก็ตามที่ฆ่าตัวตาย ถือว่าเป็นบาป^๘ หรือ ศาสนาอิสลาม เนื่องจากเป็นศาสนาเทวนิยม เหมือนศาสนาคริสต์ ฉะนั้นจึงมีทรรศนะไปในทิศทางเดียวกันโดยมีทรรศนะว่า “และโดยแน่นอน เราได้สร้างมนุษย์จากดินแห้ง จากดินดำเป็นตม”^๙ และ “เมื่อข้าได้ทำให้เขามีรูปร่างสมส่วน และเป่าวิญญาณจากข้าเข้าไปในตัวเขา จนกลายเป็นมนุษย์ที่มีชีวิต ฉะนั้น พวกเจ้าจงก้มหัวแสดงการให้เกียรติ”^{๑๐} ด้วยเหตุที่พระอัลเลาะห์เจ้าเป็นผู้ประทานชีวิตให้แก่มนุษย์นั้น สิ่งที่มีมนุษย์จะ

^๘ Thomas Aquinas. *Somma Theologica*. Volume III Part II. Second Section. New York, N.Y.2007. p. 1463

^๙ ซูเราะฮ์ที่ ๑๕ ข้อที่ ๒๖.

^{๑๐} ซูเราะฮ์ที่ ๑๕ ข้อที่ ๒๙.

พึงระลึกอยู่เสมอก็คือ “และโดยแน่นอน เราเป็นผู้ให้ชีวิต และเรา (จึง) เป็นผู้ให้ (มนุษย์) ตาย”^{๑๑} เป็นต้น

แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีศาสนาบางศาสนาที่มีพระศณะไม่ยอมรับการฆ่าตัวตาย แต่สามารถจบชีวิตตนเองได้ด้วยบำเพ็ญสมาธิ นั่นคือศาสนาเซน (Jainism) ศาสดาตามหาวิระนั้นไม่เห็นด้วยกับการฆ่าตัวตาย เพราะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ขาดสติ และเป็นอารมณ์ชั่ววูบ แต่ก็ได้ให้ทางออกสำหรับบุคคลที่พร้อมจะตายไว้ คือหลักคำสอนเรื่อง สมาธิมรณะ (Sallekhana) ศาสดาตามหาวิระทรงอนุญาตไว้เฉพาะศาสนิกของตน ไม่ว่าจะเป็นพระหรือฆราวาสผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างเคร่งครัด สามารถที่จะจบชีวิตตนเองได้ ๔ ประการด้วยกัน คือ ๑) แก่ ๒) เป็นโรคเรื้อรัง ๓) อุดอยาก และ ๔) ถูกโจมตีด้วยศัตรู หรือสัตว์ร้าย^{๑๒} โดยในวันแรกของการทำสมาธิมรณะนั้น ให้ศาสนิกรับประทานอาหารปกติ แล้วค่อยๆ ลดอาหารลงจนเหลือเพียงน้ำ และสุดท้ายไม่ต้องทานอะไรเลย ในขณะที่บำเพ็ญสมาธิมรณะนี้ ต้องบำเพ็ญพรต ๑๒ ประการ (Vows) ควบคู่กันไปอย่างเคร่งครัด และในวันสุดท้ายของชีวิตศาสนิกสามารถจบชีวิตด้วยความสงบ (Peaceful death)

แต่สิ่งที่ถือได้ว่าเป็นประเด็นปัญหา และท้าทายอย่างยิ่งในประเทศไทย ยุคปัจจุบันนี้ก็คือ ในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่ประชากรนับถือศาสนาพุทธ แต่มีปัญหามรณะฆ่าตัวตายนั่นก็ไม่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรของประเทศ คือ ไม่น้อยกว่า ๕% จากประเด็นดังกล่าว พระพุทธนามองว่าการฆ่าตัวตายเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ชี้ให้เห็นว่า “กิจโฉ มนุสสปปปฏิลาโก” แปลว่า “การได้อัตภาพเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก” ฉะนั้น มนุษย์ทุกคนควรที่จะรักษาชีวิตที่ได้มาด้วยความยากลำบากให้ดีที่สุด เพื่อว่ามนุษย์จะได้ใช้โอกาสที่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้น ฝึกฝนพัฒนาตนเองเพื่อก้าวขึ้นไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ “พระนิพพาน”

แต่ในทิศทางที่ตรงกันข้าม เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ขึ้นในชีวิต แทนที่มนุษย์จะรักษาชีวิตที่ได้มาด้วยความยากลำบากนั้น ด้วยฝึกฝนพัฒนาตนเองจนนำไปสู่การ “ฆ่ากิเลส” แต่มนุษย์กลับเลือกที่จะแก้ไขปัญหาด้วยการ “ฆ่าตัวตาย”

ประเด็นปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า การเลือกที่จะฆ่าตัวตายของมนุษย์นั้น ได้ทำให้เกิดการตั้งคำถามโดยตรงต่อหลัก “ศีลธรรม” ในทางพระพุทธศาสนา คำถามที่ตามมาก็คือ จริงหรือไม่? ที่เขาพยายามจะบอกว่า ชีวิตเป็นของเขา เขามีเสรีภาพในการที่จะเลือกฆ่าตัวตาย ในขณะเดียวกัน ก็เกิดคำถามในแง่ของพระพุทธศาสนาว่า การหนีวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก้ชีวิตด้วยการฆ่าตัวตายนั่น เมื่อมองในเชิงของพุทธจริยศาสตร์ ผิดศีลธรรมหรือไม่? ควรหรือไม่? ที่เขาจะตัดสินใจหาทางออกด้วย

^{๑๑} ชูเราะฮ์ที่ ๑๕ ข้อที่ ๒๓.

^{๑๒} A. G. Tejus Murthy, and D. Vijaya Raghavan. Jainism - Its relevance to psychiatric practice; with special reference to the practice of *Sallekhana*. Indian Journal of Psychiatry, Official Publication of the Indian Psychiatric Society. 2016. P.471-474

วิธีการดังกล่าว เมื่อมองบนฐานของพุทธจริยศาสตร์จะถือได้ว่า การตัดสินใจฆ่าตัวตายของเขานั้นจัดได้ว่าเป็นบาปได้หรือไม่? และในขณะเดียวกัน การที่เขาพยายามจะบอกว่า เขามีเสรีภาพส่วนตัวที่หยิบบินความตายให้แก่ตัวเองนั้น เป็นข้ออ้างที่สมเหตุสมผลหรือไม่?

๒. ท่าทีของพุทธจริยศาสตร์ต่อประเด็นปัญหาทางจริยธรรม เรื่อง “การฆ่าตัวตาย”

พระพุทธศาสนาสอนหลักธรรมเกี่ยวกับความตายหลายประการ เช่น มรณสติ อสุภ ๑๐ ประการ และกฎไตรลักษณ์ เป็นต้น เพราะพระพุทธศาสนามองเรื่องชีวิตและความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ และยิ่งกว่านั้นยังมองว่าเป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือเราไม่สามารถเลือกอย่างหนึ่งโดยปราศจากอย่างหนึ่งได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้อุปมาเปรียบเทียบความตายไว้ว่า

เพราะความที่สัตว์ผู้เกิดมาแล้ว ต้องตายเป็นแน่ เพราะเหตุนี้ อันว่าสัตว์นั้น
จำเดิมแก่กาลที่เกิดแล้ว ก็บ่ย่นหน้าสู่ความตาย ไม่กลับเลยแม้สักน้อยเดียว
เปรียบดังดวงสุริยะที่ขึ้นแล้ว ย่อมบ่ย่นหน้าสู่ความตกไปเท่าเดียว ^{๓๓}

พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งไม่คงที่ ต้องเปลี่ยนแปลงไปเสื่อมสลายไปตามกฎธรรมชาติ ประเด็นสำคัญชีวิตและความตายในพระพุทธศาสนา คือ พระองค์ตรัสว่า “กิจโฉ มนุสสปปกิลาโห การได้อัตภาพ (การเกิดเป็นมนุษย์) เป็นเรื่องยาก” และเมื่อเกิดมาแล้วทั้งเด็ก คนพาล บัณฑิต คนจน คนรวย ล้วนแต่หันหน้าสู่ความตายทั้งหมด ฉะนั้น จึงควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทเพื่อเตรียมจิตให้มีความสงบ เพื่อการจากไปที่ดี

ทรงสนะดังกล่าวนี้ เป็นความตายตามธรรมชาติ ประเด็นสำคัญก็คือว่า หากว่าความตายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ มิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการฆ่าตัวตาย ฉะนั้นก่อนที่จะได้วิเคราะห์ทรงสนะคติของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการฆ่าตัวตาย ฉะนั้นจะได้นำกรณีการฆ่าตัวตาย และพยายามฆ่าตัวตายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมากล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อจะได้นำมาเป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องพระพุทธศาสนาจะมองประเด็นนี้อย่างไร

๑. ฆ่าตัวตายสำเร็จ (Completed Suicide)

๑.๑ ภิกษุผู้เป็นต้นอาบัติ (อาทิกัมมิกะ) ของอาบัติปาราชิกข้อที่ ๓^{๓๔} ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่เมืองไวสาลี ก่อนที่พระองค์จะเสด็จเล่นอยู่ในป่า พระองค์ได้ตรัสสั่งสอนภิกษุ

^{๓๓} วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๒ ตอนที่ ๑ หน้า ๕.

^{๓๔} พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ มหาวีภังค์ ปฐมภาค - หน้า ๒๘๘.

เรื่องอสุกกา^{๑๕} หมู่พระภิกษุจึงได้ประกอบความเพียรในอสุกกรรมฐานจนเกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต จึงได้ฆ่าตัวตาย ผลัดกันฆ่า และจำจวนให้ด้วยบาตร จีวร ทำให้ภิกษุตายกันจากวันละรูป จนถึงวันละ ๖๐ รูป

๑.๒ พระฉนนะเถระ^{๑๖} ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า พระฉนนะเถระบำเพ็ญเพียรอยู่บนเขาคิณภูฏ ในตอนนั้นท่านอาพาธอย่างหนักอยู่ในชั้นอาการโคมา ต้องทนทุกข์ทรมานตลอดเวลา พระสารีบุตรเถระกับพระจุนทะเถระได้เดินทางไปเยี่ยมไข้ท่าน จึงรู้ว่าพระฉนนะเถระปรารถนาจะฆ่าตัวตายด้วยศัตรา จึงได้ห้ามไว้ และได้ปลอบใจว่า หากอาหาร ยารักษาโรค หรือว่าคนรักษาโรคไม่เพียงพอ ก็จะหามาให้ แต่ก็ถูกปฏิเสธ พระสารีบุตรเถระและพระจุนทะเถระ จึงได้ถามปัญหาธรรมะกับท่าน จนจิตได้พ้นจากอาสวะกิเลส เมื่อเถระทั้งสองเดินทางกลับแล้ว พระฉนนะเถระได้อาศัตรามาฆ่าตัวตาย นิพพานทันที

๑.๓ พระโคธิกะเถระ^{๑๗} ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า พระโคธิกะเถระเป็นไข้อาการโคมาเช่นเดียวกับกรณีของพระฉนนะเถระ แต่ท่านก็พยายามดำรงจิตให้ไม่ประมาท ตั้งมั่นในการบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ถ้ำกาฬศิลา ใกล้กับภูเขาสีลิละ เมืองราชคฤห์ จนกระทั่งบรรลุเจโตวิมุตติแล้ว แต่เมื่อบำเพ็ญเพียรต่อไป จิตกลับเสื่อมจากเจโตวิมุตติถึง ๗ ครั้ง เพราะมีสามารถทนทุกข์ทรมานอันเกิดจากโรคได้ ในวาระสุดท้าย ท่านได้เพ่งพิจารณา และบำเพ็ญตลอดวันตลอดคืน จนไม่มีความอาลัยในชีวิต ท่านจึงได้นอนบนเตียงแล้วนำศัตรามาฆ่าตนเองโดยปาดลงไปที่คอ แล้วนิพพาน

๒. กรณีพยายามฆ่าตัวตาย (Parasuicide)

๒.๑ พระวักกิเถระ^{๑๘} ในธรรมบทกล่าวไว้ว่า พระวักกิเถระนั้นตั้งแต่อุปสมบทในพระพุทธศาสนาแล้ว เฝ้าดูแต่พระสรีระสมบัติของพระพุทธเจ้าในอริยาบถต่างๆ เช่น การเสด็จบิณฑบาต การแสดงพระธรรมเทศนา เป็นต้น ด้วยความรักในพระองค์ ไม่สามารถจะละสายตาจากพระพุทธองค์ได้เลย จนเลยต่อกิจวัตรต่างๆ พระพุทธองค์ไม่ตรัสสอนธรรมะแก่พระวักกิ เพราะว่ารอให้ญาณแก่กล้าเสียก่อน เมื่อญาณเริ่มแก่กล้า พระองค์จึงตรัสว่า “ดูก่อนวักกิ ประโยชน์อะไรด้วยการเฝ้าดูกายอันเน่านี้ ด้วยว่า ผู้ใดแลเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา (ตถาคต) ผู้ใดเห็นเรา (ตถาคต) ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม” แต่พระวักกิก็ไม่สามารถจะละการดูพระพุทธเจ้าได้ พระองค์จึงขับไล่เสีย พระวักกิ

^{๑๕} อสุกกา คือ พิจารณาร่างกายทั้งหมดของคนของสัตว์อื่นและของตัวเอง ให้เห็นว่าเป็นของไม่คงงาม หรือให้เห็นตามเป็นจริง มี ๑๐ ประการ คือ ศพที่อืด ศพที่เขียว ศพที่หนองไหล ศพที่ถูกฟัน ศพที่ถูกสัตว์แย่งกิน ศพที่อวัยวะขาด ศพที่ขาดกระเจาย ศพเปื้อนเลือด ศพที่เต็มไปด้วยหนอน ศพเหลือแต่โครงกระดูก

^{๑๖} พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๖ มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ - หน้าที่ ๓๕๖.

^{๑๗} พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๗ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค - หน้าที่ ๑๔๙.

^{๑๘} พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๘ - หน้าที่ ๑๒๓.

เสียใจมาก คิดหาทางฆ่าตัวตาย จึงเดินขึ้นบนภูเขาคิณภูฏาเพื่อจะโดดลงมา พระองค์ทราบ จึงได้
 ปลอบใจพระวักกกลีจนบรรลุประอรหัต

๒.๒ สมัยหนึ่ง พระภิกษุรูปหนึ่งเกิดความกระสันบิปปัน จึงขึ้นสู่ภูเขาคิณภูฏาแล้วโดด
 ลงมา ทับข้างसानคนหนึ่งตาย^{๑๙}

จากกรณีการฆ่าตัวตายในพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาทั้งที่ค้นพบ
 โดยตรงจากพระไตรปิฎก และเอกสารต่างๆ ซึ่งนักวิชาการทางศาสนาได้กล่าวถึงและวิเคราะห์ไว้
 พบว่าส่วนใหญ่มีแนวคิดที่โน้มเอียงถึงจุดยืนที่ว่า พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับว่าการฆ่าตัวตายเป็นสิ่งที่
 ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะเห็นว่า บุคคลที่ฆ่าตัวตายส่วนใหญ่เกิดจากเจตนาที่เป็นอกุศลมูลทั้งสิ้น กล่าวคือ
 การกระทำใดๆ ก็ตามในพระพุทธจริยศาสตร์นั้น จะดี ชั่ว ถูก หรือ ผิด ก็ตาม ดูที่เจตนาของผู้กระทำ
 ดังพุทธพจน์ว่า “เจตนาหํ ภิกขเว กมมํ วทามิ เจตยิตฺวา กมมํ กโรติ กาเยน วาจาเยน มนสา ภิกษุ
 ทั้งหลาย เรากล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ”^{๒๐} เพราะการกระทำ
 ที่ไรเจตนา ก็ไม่ถือว่าเป็นกรรม สิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์ทำกรรมต่างๆ มีอยู่ ๒ กลุ่ม คือกลุ่มแรก
 เป็นแรงผลักดันฝ่ายดี เรียกว่า กุศล ประกอบด้วย ความไม่โลภ ความไม่โกรธ และความไม่หลง กลุ่มที่
 สองคือแรงผลักดันฝ่ายชั่ว เรียกว่า อกุศล ประกอบด้วย โลภ โกรธ และหลงพุทธเจ้ามีดำรัสวินิจัย
 อย่างไร และพระองค์เห็นด้วยกับการฆ่าตัวหรือไม่ ดังนั้นเพื่อให้การพิจารณาในประเด็นดังกล่าว
 ข้างต้นจากโจทย์ที่ได้ตั้งเอาไว้ว่า “การฆ่าตัวตายในพระพุทธศาสนาผิดทุกกรณี ถูกทุกกรณี หรือว่าผิด
 บางกรณี” มีน้ำหนัก และความชัดเจน จะขอศึกษาแต่ละกรณี และพร้อมนำทบทวนในพระไตรปิฎก
 มาเพื่อประกอบการพิจารณา

ในคำถามที่ว่า “การฆ่าตัวตาย” นั้น ผิดศีลหรือไม่ จากกรณีตัวอย่างที่นำมากล่าวในเบื้องต้น
 นั้น เป็นกรณีความผิดของพระภิกษุ ดังนั้นเพื่อให้ระบบพุทธจริยศาสตร์ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องแยก
 กรอบในการพิจารณาโดยการแยกเป็นศีลของพระภิกษุ คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ ส่วนในกรณีการฆ่าตัวตาย
 ของคฤหัสถ์ หรือประชาชนทั่วไป จะใช้ศีล ๕ เป็นกรอบในการพิจารณา

กรณีทีหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติอาบัติปาราชิกข้อที่ ๓ ฆ่าตัวตาย อันเนื่องมากพระพุทธเจ้า
 ทรงแสดงอสุภกถา จนทำให้เกิดภิกษุเป็นจำนวนมากเกิดความเบื่อหน่าย ระอา สะอิดสะเอียนใน
 ร่างกายของตนเอง จนเป็นเหตุให้ภิกษุฆ่าตัวตายเป็นจำนวนมากนั้น เกิดจากการเข้าใจผิดในคำสอน
 ของพระองค์ เพราะพระพุทธศาสนาเน้นสอนให้มนุษย์ไม่ประมาทและมัวเมาในชีวิต ฉะนั้นเมื่อ
 พระพุทธเจ้าทราบเรื่องการฆ่าตัวตายดังกล่าว จึงทรงติเตียนว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนี้ ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร
 ไม่ใช่งานของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนภิกษุเหล่านั้นจึงได้ ปลงชีวิตตนเองบ้าง

^{๑๙} พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ มหาวีรยัตถ์ ปฐมภาค - หน้าที่ ๓๑๒.

^{๒๐} พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉักกนิบาต - หน้าที่ ๓๖๘.

วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง...การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้ที่เลื่อมใส
แล้ว โดยที่แท้ การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใส ของผู้
ที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของคน บางพวกผู้เลื่อมใสแล้ว”

ได้บัญญัติปราชญ์สิกขาบทข้อที่ ๓ ว่า

“อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะ ปลิดชีวิต
ให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปราชญ์ หาสิ่งวาสนได้”^{๒๑}

การพิจารณาสิกขาบทข้างต้นชี้ มีน้ำหนักที่เชื่อถือได้ว่าพระพุทธเจ้าไม่ยอมรับการฆ่าตัวตาย
ถึงแม้ว่าสิกขาบทข้อนี้จะไม่ได้อ้างอิงว่า “ฆ่าตัวตาย” เพียงแต่บัญญัติว่า “พรากกายจากชีวิต” ก็ตาม
แต่ความหมายนั้นมิใช่แต่เพียงครอบคลุมถึงชีวิตของตนเองเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงชีวิตของบุคคล
อื่น ถึงกระนั้น ก็ยังมีนักวิชาการบางท่านตีความในบริบทนี้ว่า การที่พระพุทธเจ้าปรับอาบัตินั้น ไม่ได้
หมายถึงปรับอาบัติเพราะภิกษุพยายามฆ่าตัวตาย แต่ปรับอาบัติในฐานะที่ภิกษุฆ่าบุคคลอื่นตาย จน
นำไปสู่การกล่าวอ้างว่า การฆ่าตัวตายนั่น ไม่ผิดศีลข้อปาณาติบาต แต่เมื่อพิจารณาถึงต้นเหตุที่พระ
พุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทข้อ ๓ พร้อมทั้งปรับอาบัติแก่พระภิกษุผู้ทำความผิดนั้น มุ่งที่เป้าหมาย
หลักคือ “การฆ่าตัวตาย” อย่างชัดเจน นอกจากนี้พระองค์ยังทรงเตือนการสนับสนุนให้บุคคลอื่นฆ่า
ตัวตายด้วยวิธีอื่นๆ อีก กล่าวคือ มีภิกษุกลุ่มหนึ่งมี ๖ คน เรียกว่า ฉัพพัคคีย์ พุดยุ่งเพื่อให้บุคคลอื่นฆ่า
ตัวตายว่า “จะมีประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยชีวิตอันแสนยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าที่จะมีชีวิตอยู่
ต่อไป” จนเป็นเหตุให้อุบาสกท่านหนึ่งเสียชีวิต พระพุทธเจ้าจึงได้บัญญัติสิกขาบทที่เรียกว่า “อนุ
บัญญัติ” เพิ่มเติมอีกว่า

อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะ ปลิดชีวิต
ให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณาคุณแห่งความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตายด้วย
คำว่า ณะนายผู้เป็นชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบาก
ยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนี้ มี
ความหมาย หลายอย่าง อย่างนี้ พรรณาคุณในความตายก็ดี ชักชวนเพื่ออันตาย
ก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปราชญ์ หาสิ่งวาสนได้^{๒๒}

กรณีที่สอง พระฉนนะเถระ ในกรณีนี้มีคำถามเกิดขึ้นมากมายว่า “ทำไมการฆ่าตัวตายของ
พระฉนนะจึงไม่ผิด” ทำไมพระพุทธเจ้าจึงไม่เตือนการกระทำเช่นนี้ ทั้งๆ ที่ในกรณีอื่นๆ พระองค์จะ
ทรงวินิจฉัย และติหนิการกระทำที่ไม่ดีดังกล่าว เมื่อพิจารณากรณีการฆ่าตัวตายของพระฉนนะ จะ
พบว่าท่านอาพาธหนัก ประสบทุกขเวทนามากจนไม่สามารถทนได้ หยุดฉนอาหาร หยุดฉนยา และ

^{๒๑} พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ มหาวีรังก์ ปฐมภาค - หน้า ที่ ๒๙๒.

^{๒๒} อ้างแล้ว หน้า ๒๙๔-๒๙๕.

หยุดการรักษาทั้งหมด เพราะเหตุนี้ท่านจึงได้เรียนกับพระสารีบุตรหลายครั้งว่า จักหาศัตรามาฆ่าตัวตาย ถึงแม้พระสารีบุตรจะห้ามปรามก็ไม่สามารถจะหยุดยั้งได้ และท่านยังย้ำอีกว่า “ฉันทนภิกษุจักฆ่าตัวตายอย่างมิให้ถูกตำหนิได้” จากคำพูดของพระฉันทนนี้ถือว่าเป็นมิติใหม่ของโต้แย้งเชิงพุทธ จริยศาสตร์

ฉันทนท่านจึงได้ถามปัญหา และเรียนธรรมะจากพระสารีบุตรเกี่ยวกับเรื่อง อายตนะภายนอก และภายใน เห็นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา และไม่ใช่อัตตาของเรา เมื่อพระสารีบุตรกลับไป ท่านจึงใช้ศัตรามาฆ่าตัวตาย เมื่อพระพุทธเจ้าทราบเรื่องนี้ก็ได้ทรงตำหนิแต่ประการใด ทำให้เราได้ประจักษ์ถึงพระทศนะของพุทธศาสนาว่า การฆ่าตัวตายบางกรณีนั้นอาจทำได้ ทำให้เกิดคำถามอีกว่า “ทำไมพระพุทธเจ้าจึงไม่ทรงตำหนิการฆ่าตัวตายของพระฉันทน” พระองค์ทรงพยากรณ์ว่า “ดูก่อนพระสารีบุตร บุคคลใดแลทั้งกายนี้ และยึดมั่นในกายอื่น บุคคลนั้นควรถูกตำหนิ ส่วนฉันทนนั้นมีลักษณะนั้นไม่ ฉันทนภิกษุหาศัตรามาฆ่าตัวตายอย่างมิถูกตำหนิ” จากพุทธพจน์นี้หมายความว่า สาเหตุที่พระฉันทนไม่ควรถูกตำหนิ เพราะพระฉันทนใช้ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะอาพาธมาเป็นอารมณ์กรรมฐานจนวาระสุดท้ายก็สามารถบรรลุพระอรหันต์สำเร็จ

กรณีที่สาม กรณีของพระโคธิกะเถระ จากการศึกษาประวัติ พบว่าพระโคธิกะเป็นอาพาธหนักไม่สามารถรักษาให้หายได้เช่นเดียวกับกรณีของพระฉันทน พระโคธิกะพยายามบำเพ็ญภาวนาอย่างหนักจนบรรลุฌานได้ถึง ๗ ครั้ง แต่ก็เสื่อมทุกครั้งเพราะทนทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นไม่ได้ จึงได้ใช้ทุกขเวทนาเป็นอารมณ์กรรมฐาน แล้วท่านก็ใช้ศัตรามาฆ่าตัวตาย ในกรณีนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าเองก็ไม่ได้ทรงตำหนิแต่ประการใด เพราะพระองค์ทรงทราบว่าพระโคธิกะนั้นบรรลุพระอรหันต์แล้ว ดังคำพยากรณ์ที่พระองค์ตรัสว่า “ปราชญ์ทั้งหลาย ย่อมเป็นเช่นนั้นแล ย่อมไม่จำนงชีวิต โคธิกะ ถอนตัณหาพร้อมทั้งราก นิพพานแล้ว”^{๒๓}

จากกรณีของพระฉันทนเถระและพระโคธิกะเถระ ทำให้เกิดคำถามตามมาอีกว่า “พระอรหันต์ฆ่าตัวตายได้หรือไม่” ในกรณีอาจตอบได้ว่า พระอรหันต์ไม่ฆ่าตัวตาย ทั้งไม่ฆ่าบุคคลอื่นให้ตาย และในพระทศนะของพุทธจริยศาสตร์นั้นถือว่าบาปไม่มีสำหรับพระอรหันต์ ซึ่งถือเป็นพระอริยบุคคล เหมือนในกรณีของภิกษุณีอุบลวันณาเถรี ซึ่งบรรลุอรหันต์แล้ว แต่ถูกข่มขืน จึงถูกตำหนิจากหมู่พระภิกษุว่าเป็นพระอรหันต์แต่ยังเสพกามอยู่ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ผู้ใด ไม่ติดอยู่ในกามทั้งหลาย เหมือนน้ำไม่ติดอยู่

^{๒๓} พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๗ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค, อ่างแล้ว หน้า ๑๕๑.

บนใบบัว เหมือนเมล็ดพรมผักราด ไม่ตั้งอยู่ปลายเหล็กแหลมฉะนั้น เราเรียกผู้นั้นว่า เป็นพราหมณ์^{๒๔}

สำหรับกรณีของพระเถระทั้งสองนี้ ก่อนฆ่าตัวตายยังไม่ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่สามารถบรรลุได้พร้อมกันกับฆ่าตัวตาย จากการศึกษาในประเด็นนี้พบว่า ในพระพุทธศาสนามีบุคคลบรรลุพระอรหันต์แบบฉับพลันหลายองค์ เช่น พระอานนท์ พุทธอุปัฏฐาก บรรลุขณะเอนกายลงนอนบนเตียง หรือกรณีของสามเณรสังกัจจะบรรลุในขณะที่ปลงผมเสร็จ เป็นต้น ในการบรรลุในขณะที่ฆ่าตัวตาย มาร์ติน คีโรว์น ได้ให้ทรรศนะไว้ในงานเขียนของเขาว่า การกระทำเช่นนี้เป็นการเสี่ยงอย่างมากระหว่างการบรรลุกับไม่บรรลุ เพราะเป็นการคาดเดาของบุคคลที่จะฆ่าตัวตาย^{๒๕}

พระอรรถกถาจารย์ได้วางเกณฑ์เกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของภิกษุผู้อาพาธ เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาเอาไว้อย่างชัดเจน ในทุก ๆ ประเด็นว่า^{๒๖}

ก) ภิกษุใด อาพาธ มีความประสงค์จะตาย เมื่อเภสัช และผู้อุปัฏฐากมีอยู่ ก็ตัดอาหารเสีย ภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ

ข) ภิกษุใด อาพาธหนักเป็นเครื่องผูกพันมานาน (ต้องรักษาอยู่นาน) ภิกษุทั้งหลาย ผู้อุปัฏฐากอยู่ ย่อมลำบาก เกลียดชังคืออึดอัดอยู่ ด้วยคิดว่า “เมื่อไรหนอ เราจักพ้นจากภิกษุอาพาธ” ถ้าภิกษุนั้น คิดว่า อตภาพนี้ แม้ถูกประคับประคองไว้ก็ไม่ดำรงอยู่ และภิกษุทั้งหลายก็ลำบาก แล้วตัดอาหารเสีย ไม่เสพเภสัช ข้อนี้อะไรตัดอาหารนั้น ย่อมควร^{๒๗}

ค) ภิกษุใด คิดว่า โรคนี้ร้ายแรง อายุสังขารย่อมไม่ดำรงอยู่ และการบรรลุคุณวิเศษของเราจะย่อมปรากฏ เหมือนอยู่ในเงื้อมแล้ว จึงตัดอาหารเสีย นั้นย่อมควรเหมือนกัน^{๒๘}

ง) ภิกษุใด ไม่อาพาธ เกิดความสังเวชขึ้นแล้ว ตัดอาหารเสีย ด้วยหวั่นข้อกรรมฐาน เพราะคิดว่า ชื่อว่าการแสวงหาอาหารเป็นที่เนิ่นช้า เราจัดประกอบกรรมฐานเท่านั้น ดังนี้ ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร^{๒๙}

จ) ภิกษุพยากรณ์การบรรลุคุณวิเศษ แล้วตัดอาหารเสีย ข้อนั้น ย่อมไม่ควร แต่ถ้าจะบอกแก่ลัทธิ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสภาคัน ย่อมควร

ดังนั้น ในการพิจารณากรณีการฆ่าตัวตายของพระภิกษุตามนัยของพระอรรถกถาจารย์นั้น อาจสรุปได้ว่า การฆ่าตัวตายของพระฉินนะและพระโคธิกะนั้นกระทำได้ เพราะเป็นการเลือกฆ่าตัวตาย

^{๒๔} ธรรมบทภาษาบาลี ภาค ๘ หน้า ๑๒๗.

^{๒๕} อ้างแล้ว.

^{๒๖} พระวินัยปิฎกมทวิภังค์ เล่ม ๑ ภาคที่ ๒ หน้า ๔๒๘.

^{๒๗} ข้อนี้นี้เปรียบได้กับกรณีของพระฉินนะเถระ และพระโคธิกะ

^{๒๘} ข้อนี้นี้เปรียบได้กับกรณีของพระฉินนะเถระ และพระโคธิกะ

^{๒๙} ข้อนี้นี้เปรียบได้กับกรณีของพระฉินนะเถระ และพระโคธิกะ

บนฐานของสภาพจิตที่บรรลุมรรคผลในทางพระพุทธศาสนา การที่บุคคลจะฆ่าตัวตายโดยใช้สังขารของตนเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เกิดขึ้นในขณะฆ่าตัวตายดังกรณีของพระฉันทะและพระโคธิกะ พุทธจริยศาสตร์มองว่าเป็นสิ่งที่เจ้าของชีวิตอาจหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตายได้ ซึ่งจะต้องมีปัญหากำกับอยู่ตลอดเวลา

กรณีที่ดี ในกรณีของพระวักกิณนั้นเป็นกรณีการพยายามฆ่าตัวตายอันเกิดจากความน้อยใจ ที่พระพุทธเจ้านั้นขับไล่ เหตุเพราะพระวักกิณมีความสึนหาในพระวรกายของพระองค์ จนไม่สามารถจะปฏิบัติธรรมใดๆ ได้ จากการศึกษาพบว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงปลอมโยนพระวักกิณ เพื่อบรรเทาความน้อยใจจนสามารถบรรลุคุณธรรมเบื้องสูงได้ แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าเคยเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พุทธศาสนิกชน ในการปลอมโยนบุคคลเป็นจำนวนมากที่กำลังประสบกับสภาวะการณ์ของการสูญเสีย เช่น นางปฐาจารย์า สูญเสียพ่อ-แม่ ลูก และสามี หรือกรณีของนางกิสาโคตมีในกรณีสูญเสียลูก เป็นต้น จนสามารถนำนางไปสู่ความสงบระงับทางจิต และบรรลุธรรมที่สุด เช่นเดียวกับพระองค์ปลอมโยนพระวักกิณที่ต้องการจะฆ่าตัวตาย เนื่องจากน้อยใจว่าพระองค์ไม่สนพระทัย จนทำให้พระวักกิณได้บรรลุธรรมในที่สุด

สำหรับกรณีศึกษาในบริบทของสังคมไทย บุคคลที่ฆ่าตัวตายมีหลายสาเหตุ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนพื้นฐานการกระทำที่เป็นอกุศล คือจิตที่คิดฆ่าตัวตายนั้นประกอบด้วย โลภะ โทสะ และโมหะ ถือว่าเป็นบาป ในส่วนของเจตนา มักจะเป็นเหตุผลอ้างว่าพระพุทธศาสนาไม่ยอมรับการฆ่าตัวตาย ด้วยเหตุผลที่ว่า การฆ่าตัวตายคือการทำลายชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งหนึ่งคือการฆ่าตัวตาย คือการทำปาณาติบาต

พุทธจริยศาสตร์มีเกณฑ์สำหรับพิจารณาว่า การกระทำใดจะเป็นปาณาติบาตหรือไม่ โดยให้พิจารณาจากองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ ๑) สัตว์นั้นมีชีวิต ๒) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต ๓) ผู้ฆ่ามีเจตนา ๔) ผู้ฆ่าเองมีความพยายามที่จะฆ่า และ ๕) ตายด้วยพยายาม ดังนั้น ถ้าหากว่าการกระทำใดๆ ไม่ครบองค์ ๕ ก็ไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาต^{๓๐} ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การฆ่าตัวตายถึงแม้บางครั้งอาจจะทำไปเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์อันเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านจิตใจ หรือปัจจัยทางด้านการแพทย์ก็ตาม ดังกรณีข่าวที่ปรากฏในสื่อว่า “จ้ออกปลิดชีพ พิษโรครุมเร้าอดีตพ่อพิมพ์ เขียนจม.ลาตายถึงลูก สุดทนตัวเองเป็นภาระ”^{๓๑} สิ่งที่เกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจนคือ การที่บุคคลใดก็ตามจงใจ หรือตัดสินใจที่ฆ่าตัวตายเพื่อหลบหนีสภาพปัญหาต่างๆ ที่ตัวเองไม่พึงพอใจนั้น ย่อมไม่สามารถที่จะหนีจากกฎเกณฑ์แห่งกรรมไปได้ และการฆ่าตัวตายนั้นก็ย่อมครบองค์ประกอบทั้ง ๕ ประการเสมอ

^{๓๐} มิ่งคลัตทิปนี (ปฐโม ภาโค), หน้า ๒๐๒.

^{๓๑} หนังสือพิมพ์แนวหน้า วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑.

แต่อาจจะมีข้อพิจารณาถึงผลของการกระทำนั้นว่ามีมากน้อยเพียงไร กล่าวคือถึงแม้การฆ่าจะเป็นบาปด้วยกันทั้งสิ้น แต่ก็มีโทษไม่เท่ากัน ดังนั้นพุทธจริยศาสตร์จึงมีเกณฑ์สำหรับพิจารณาโทษของปาณาติบาต ไว้ดังนี้

๑. พิจารณาที่ตัวสัตว์นั้นมีคุณมากหรือคุณน้อย เป็นการพิจารณาว่าสัตว์นั้นๆ มีศักยภาพในการทำความดีมากหรือน้อย ซึ่งการฆ่ามนุษย์ถือว่ามีศักยภาพในการทำความดีมากก็เป็นบาปมากกว่าการฆ่าสัตว์เดรัจฉานซึ่งมีศักยภาพในการทำความดีน้อย

๒. พิจารณาจากเจตนาของผู้กระทำว่าทำด้วยเจตนาหรือความรู้สึกเช่น ถ้าผู้กระทำทำด้วยเจตนาที่รุนแรง มีความรู้สึกเกลียดชัง มุ่งร้าย ทำลาย กลั่นแกล้ง รังแก ช่มเหง เปียดเปียน ถือว่าเป็นบาปมาก แต่ถ้ามีเจตนาไม่รุนแรงหรือในทางที่ดี ก็มีโทษน้อย

๓. พิจารณาความพยายามของผู้ฆ่า ถ้ามีการเตรียมการ มีการวางแผนการอย่างจริงจังมีขั้นตอน ทำด้วยมุ่งมั่นที่จะฆ่าให้ตายด้วยความอาฆาตรุนแรง ก็เป็นบาปมาก แต่ถ้าทำด้วยอารมณ์ชั่ววูบ แม้จะมีกิเลสรุนแรงก็จะมีบาปน้อยกว่า^{๓๒}

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะบาปมากหรือน้อย ก็ถือว่าเป็นบาปเหมือนกัน แต่คำถามที่จะเกิดขึ้นต่อมาก็คือว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่การฆ่าตัวตายของคฤหัสถ์จะเป็นเป็นการฆ่าตัวตายในลักษณะที่ไม่ถูกกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งครอบงำเหมือนในกรณีของพระฉันทะ และพระโคธิกะ จากการศึกษาพบว่าโดยสภาพของจิตของคฤหัสถ์ถือว่าเป็นผู้ที่หนาไปด้วยกิเลส จึงเป็นการยากที่การฆ่าตัวตายของเขานั้นอยู่ในสภาวะที่จิตไม่ถูกครอบงำจากกิเลส เพราะกิเลสเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ต้องตัดสินใจฆ่าตัวตาย และก่อนที่จิตจะดับนั้น ก็ถือว่ายังกิเลสครอบงำตลอดเวลา

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นโต้แย้งอีกว่า การฆ่าตัวตายนี้อาจจะไม่ผิดข้อปาณาติบาต เพราะพุทธศาสนาสอนว่า “บุคคลควรสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะและชีวิต และควรสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม”^{๓๓} จากพุทธพจน์นี้ “ธรรม” ในที่นี้หมายถึง “บรมสุข” หรือ “พระนิพพาน” ซึ่งเป็นเรื่องการสละชีวิตทางโลกเพื่อแสวงหาความจริงอันสูงสุด^{๓๔} ฉะนั้นจึงไม่น่าหนักเพียงพอว่า พระพุทธพจน์นี้สนับสนุนให้มีการฆ่าตัวตายได้ เพราะการฆ่าตัวตายของคฤหัสถ์ทั่วไป ส่วนใหญ่มิได้เป็นการฆ่าตัวตายเพื่อเข้าสู่บรมสุข หรือพระนิพพานแต่อย่างใด

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ทำแท้ง : ตัดสินอย่างไร ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไร? การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔-๒๖.

^{๓๓} ขุททกนิกาย ชาดก ๒๘/๓๘๒.

^{๓๔} พระมหาบุญถึง ชุตินฺธโร, อ้างถึงใน ดวงเด่น นุเรมรัมย์, ใน ปกรณัม สิ่งหฺสูริยา และคณะ, **รวมบทความและรายงานพิเศษศาสนาและปรัชญา**, (นครปฐม, ภาควิชามนุษยศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๒.

สรุปได้ว่า เหตุผลที่ยกมาสนับสนุนว่าพระพุทธศาสนาเห็นด้วยกับการฆ่าตัวตายหรือไม่ จากการศึกษาการฆ่าตัวตายในพระไตรปิฎก และเอกสารอื่นๆ เกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย พบว่า มีเพียง ๒ กรณีเท่านั้นที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงตำหนิการฆ่าตัวตาย คือในกรณีของพระฉันทะ และพระโคธิกะ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพระพุทธศาสนายอมรับการฆ่าตัวตาย การจะยกกรณีนี้มาเป็นข้ออ้างในการฆ่าตัวตายของคฤหัสถ์นั้น ไม่มีน้ำหนักเพียงพอ เพราะทั้งสองกรณีนี้นั้นเป็นการฆ่าตัวตายพร้อมกับการบรรลุพระอรหันต์ ส่วนการฆ่าตัวตายในกรณีอื่นๆ พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วย เพราะเป็นการละเมิดศีลข้อปาณาติบาต

บรรณานุกรม

ปกรณัม สัทธรรมปิฎก และคณะ.รวมบทความและรายงานพิเศษศาสนาและปรัชญา.

นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **ทำแท้ง : ตัดสินอย่างไร ชีวิตเริ่มเมื่อไร? การทำแท้งในทัศนะของ**

พระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๓๘.

Brussel J. A., Irwin. T. Understanding and overcoming depression. New York: Hawthorn Books. 1937.

Damien Keown. Buddhism and Suicide: The Case of Channa. Volume 3, 1996.

Emile Durkheim.Suicide: A study in Sociology. The Free press, New York. 1951.

Margaret Pabst Battin.Ethical issue in Suicide. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey 07632. 1892.

P.A. Payutto. Good, Evil and Beyond: Karma in the Buddha's Teaching. 4th reprinted. Bangkok: Buddhadhamma Foundation Press. 1997.

Peter Singer. Practical Ethics. Cambridge University. 1993. T.K. Tukul.Compendium of Jainism. Prasaraanga Karnataka University, Dharwad 1980

Thomas Aquinas. Summa Theologiae. New York: McGraw-Hill, London; Eyre & Spottiswoode, 1964.

Tom L. Beauchamp. "Suicide" in New Introductory Essays in Matters of Life and Death; Moral Philosophy. New York, Image Books, 1958.